

Zo op Java, zo ook in de Buitengewesten: alle Nederlandse dagbladen en periodieken verdwenen, er kwamen dagbladen in het Japans en de Indonesische dagbladen werden onder strikte controle geplaatst en tot weinige gecombineerd. Evenals op Java werd op Sumatra de pers toevertrouwd aan het concern dat in Japan de *Asahi Sjimboen* uitgaf – het marinebestuur verdeelde zijn gunsten onder drie concerns: op Borneo aan de *Asahi Sjimboen*, op Celebes aan de *Mainitsji Sjimboen*, in de rest van de Grote Oost aan de *Jomioeri Sjimboen*.

Wat aan Indonesische en Maleis-Chinese dagbladen bleef verschijnen, werd verkleind en de oplagen werden drastisch beperkt. Bovendien gold op Sumatra de bepaling dat die dagbladen het nieuws pas één dag na het Japanse dagblad mochten publiceren, teneinde aldus, zo luidde een eind november '42 voor Sumatra en Malakka geldende instructie, 'een leidende rol te geven aan het in het Japans uitkomend dagblad.'¹

Ook de radio werd onder strikte controle geplaatst. Op Java werd het bedrijf van de Nederlands-Indische Radio-Omroep Maatschappij, de Nirom, door functionarissen van de *Nippon Hoso Kiokoe*, de Japanse Omroep-Maatschappij, overgenomen en kwamen er naast uitzendingen in de inheemse talen (die in het Nederlands verdwenen eind '42) uitzendingen in het Japans, hoofdzakelijk een weergave van programma's die in Japan werden uitgezonden. Voor de Japanners op Java werd één keer per dag gedurende een half uur nieuws in het Japans uitgezonden, voor de inheemsen één keer per dag vijf minuten nieuws in eenvoudig Japans, drie keer per dag drie kwartier nieuws in het Maleis en twee keer per dag een half uur in het Javaans en op West-Java (er waren op Java zeven zenders in gebruik) twee keer per dag drie kwartier in het Soendanees. Veelvuldig werden voorts per radio lessen in de Japanse taal gegeven en ook werd les gegeven in het zingen van Japanse liederen. Van veel belang was bij dit alles dat de Japanners in alle steden en grotere plaatsen op Java en in de Buitengewesten met een Japanse vlag getooide luidsprekerhuisjes installeerden, de 'zingende torens', op Java in '42 enkele honderden maar in '44 waren het er enkele duizenden geworden. Het gevolg was dat niet alleen de bezitters van een radio (er waren in '40 door Europeanen ca. 50 000, door Chinezen en Arabieren ca. 20 000 en door inheemsen ca. 32 000 toestellen officieel aangegeven) maar ook vele anderen de radio-uitzendingen konden volgen.

Het luisteren naar Geallieerde radio-uitzendingen werd, zoals al ver-

¹ *Japanese Military Administration in Indonesia, Selected Documents*, p. 196.